

УДК 37.04.06.09

Нестайко І. М.*

СПІВПРАЦЯ СІМ'Ї З ДОШКІЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ – ЗАПОРУКА ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ

У статті зосереджено увагу на співпраці сім'ї із дошкільним навчальним закладом, показано цікаві форми співпраці навчального закладу з батьками, висвітлено права батьків у виховному процесі дошкільного навчального закладу, представлено інформацію, яку повинен здобути вчитель з метою пізнання сімейного середовища дитини.

Ключові слова: сім'я, школа, діти, дошкільний навчальний заклад, сімейне середовище, навколишнє середовище, спілкування, дитяча поведінка.

Співпраця з сім'єю є одним з найважливіших чинників, які забезпечують досягнення високих результатів у виховній роботі дошкільних закладів. Важливе місце у цьому процесі займає дитячий садок, про що не потрібно доводити. Досягнення однієї і тієї ж мети вихователями і батьками є найважливішим елементом співпраці, оскільки саме дошкільний заклад повинен «відображати властивості і потреби тієї категорії людей, дітей якої він виховує» [4, с.99]. Дитячий садок має шанс доповнювати виховну діяльність сім'ї, підтримувати і мотивувати розвиток дитини, зміцнювати вже існуючі в дітей здібності, а також брати участь у розвитку в дитини нових можливостей і нахилів. Це є основні напрями роботи дошкільного закладу, які без тісної співпраці з батьками дитини не зможуть бути реалізовані. Існує необхідність встановлення між вихователями і батьками спільної системи виховання дитини. Дуже часто зацікавлення батьків діяльністю дитсадку є на слабкому рівні. Реалії сьогодення і багато справжніх небезпек для існування родини на даний час цей стан ще більше ускладнюють.

Співпраці сім'ї з дошкільними навчальними закладами присвячено чимало досліджень як в нашій країні, так і за кордоном, зокрема: Мойсеюк Н.Є., Рудницька О.П., Кот Н.М., Савицька А., Бета Б., Домбровська Р., Дроц Я., Казьмерчак К., Сліверський Б. та ін., однак їх результати не відображають повної сутності співпраці сім'ї і дитсадку, педагога-вихователя, наставника підростаючого покоління. Тому мета нашої роботи полягає у дослідженні співпраці дошкільного закладу з сім'єю як запоруки всебічного розвитку дитини.

Отже, слід задуматися над тим, що ми можемо запропонувати батькам для виходу з цієї ситуації. Шукаючи пропозиції співпраці з батьками, ми усвідомлюємо, що повинна бути вона цікава і особлива, а передусім відповідати потребам зі сторони дітей і сім'ї. Стороною, яка ініціює і розвиває цю співпрацю повинен бути дошкільний заклад. Ця співпраця повинна опиратися на взаємопорозумінні, доброзичливості, засадах партнерства, оскільки власне співпраця є «важливим чинником, котрий впливає на якість діяльності дитсадку» [4, с. 102]. Батьки повинні бути зацікавлені в організації роботи закладу, впровадженні програмного і методичного забезпечення, а також контролюванні роботи дошкільного закладу. Лише атмосфера взаємодовіри, відкритість на запитання, критику батьків щодо дитячого дошкільного закладу дозволять співпрацювати на благо дітей. Добре організована співпраця з батьками приносить користь кожному освітньому осередку. Участь батьків у діяльності закладу дозволяє їм зрозуміти принципи його функціонування, проблеми і специфіку роботи. Батьків в даній ситуації розглядається як цінних партнерів. Діяльність навчального закладу має на меті отримання довіри батьків, надання їм шансу участі в щоденному житті закладу і створення умов для партнерської співпраці у всіх подіях, – оскільки сім'я і дитсадок це

* © Нестайко І. М., 2012

середовища, які безпосередньо впливають на дитину. У нашій роботі намагаємося поділитися пропозиціями цікавих форм співпраці з батьками. У словах Яна Павла II, сказаних в Ловичу (1999)... Не бійтеся шукати правди про себе і оточуючий вас світ...»[2, с. 75] ми намагаємося отримати інформацію про те, чи дошкільний заклад, його клімат і атмосфера реалізує очікування батьків. Ми хочемо довідатися про слабкі і сильні сторони закладу щодо контактів з батьками, щоб правильно планувати діяльність у цій сфері. Знаючи думку, погляди і очікування батьків, дошкільний заклад зможе вести спільну діяльність, щоб виправити якість і умови своєї роботи. Відповідна і повна співпраця дитсадка і сім'ї повинна привести до інтеграції виховної діяльності. Дошкільний заклад, підтримуючи сім'ю, повинен бути місцем, в якому дитина вчиться розуміти себе та інших, а також сприймати навколишній світ. Питання співпраці та співдіяльності батьків і вихователів є не лише вказівкою, а необхідною умовою. Регулярне спілкування полегшить розуміння багатьох проблем, що стосуються розвитку дитини і поглибить знання щодо різноманітних її пристосувань. На даний час, неможливо собі уявити дитсадка, який, реалізуючи виховні завдання, робив би це без погодження з батьками. Вихователі щоразу частіше спостерігають у сім'ях не лише партнерів, які користуються послугами дитсадка, але також рівнозначних партнерів у співдіяльності у виховному процесі. Основою доброї співпраці дитсадка з батьками є дотримання стосунків партнерства у вихованні дитини. Сім'я і дошкільний заклад це два середовища, які особливим чином впливають на дитину. Ефективність цього впливу повинна бути закріплена взаємною і стислою співдіяльністю. Результати правильної співпраці з батьками це: - пошук інформації про дитину, - ближче пізнання батьків, - здобуття взаємодовіри, - зацікавлення батьків проблемами дитсадка, - допомога батьків на користь дитсадка[6, с. 426]. Батьки можуть бути активною ланкою в роботі закладу, але це все залежить від вихователів, чи зможуть вони включити батьків в цілість діяльності дитсадка, враховувати їх потреби, думки, побажання, заспокоїти очікування. Зацікавлення батьків життям осередку не лише єднає їх з дитсадком, але й самим собою. Сила знаходиться в колективі. Форми такої співпраці передбачають право батьків на: - знання дидактично-виховних завдань, - отримання інформації про дитину, - отримання порад щодо виховання і розвитку дитини, - вираження і передання власних думок щодо роботи даного закладу органу, котрий педагогічно наглядає за роботою даного осередку. В пошуках найкращих форм співпраці слід врахувати повне право батьків на врахування їхньої думки щодо напрямків роботи дитсадка. Вони повинні бути корисними з точки зору потреб дітей у сфері пізнання світу, речей, людей і переживання цінностей. Основною умовою в організації правильної і ефективною співпраці є пізнання дітей і їх родинного середовища. З метою пізнання сімейного середовища дитини вчитель повинен здобути наступну інформацію[3, с.50]:

- тип сім'ї (повна, неповна, реорганізована, тимчасова);
- хто найчастіше займається дитиною;
- скільки є дітей в сім'ї;
- стосунки між дітьми в сім'ї, віковий діапазон;
- оснащення дому засобами культурного впливу, наприклад: література для дітей, магнітофон, комп'ютер, телевізор (зміст оглядових програм чи комп'ютерних ігор);
- активність дитини вдома (проведення вільного часу, домашні обов'язки, нагороди і покарання);
- психологічна атмосфера в сім'ї (згубні звички, нагороди і покарання);
- умови проживання (гігієнічні умови);

Джерелом такої інформації можуть бути: карти згоди дитини до дитсадка, анкета для батьків, розмови з дитиною, індивідуальні бесіди з батьками, спостереження за поведінкою батьків під час контакту з дітьми, а також способом спілкування з дитиною, рівень зацікавленості батьків запропонованими формами контактів (збори, відкриті заняття, індивідуальні бесіди), спостереження за іграми дітей (віддзеркалення в них поведінки батьків,

переживання, досвід), вигляд дитини (особиста чистота), аналіз пластичних робіт, візит до дому дитини. Знання вчителя про дитину стосуються в основному форм активності (розумової, рухової-пластичної, музичної, дослідницької), зацікавленість, індивідуальних здібностей, самостійності, ініціативи, розуміння і витривалості в діяльності. Можна побачити реакції дитини на успіхи і поразку, поведінку в нових і важких ситуаціях, дотримання норм, звичаїв і культуру щоденного життя, яка стосується навиків і гігієнічних звичок. Спостерігаємо також за вмінням нав'язувати контакти, мови дитини і її правильності як засобу спілкування, а також вади в розвитку. На основі отриманої інформації про дитину і її сімейне середовище можна скласти характеристику, що дозволить передчасно викрити чинники, які уповільнюють або деформують розвиток дитини і зарадити цьому корекційно-управлінською діяльністю. Допомога дитині повинна відбуватися разом із співпрацею батьків. Необхідною в даній ситуації є співпраця вчителя і з психологом для полегшення цих контактів батькам. Зміст занять з психологом чи інших спеціалістів повинен бути доведений до відома батьків на зборах і поміщений в інформаційному кутку дитсадка. Пізнання дитини і її сімейного середовища проводиться одночасно з виховним впливом вихователів. Нагромаджена інформація дозволить вчителю організувати правильне виховне середовище. При правильному підході і зацікавленні батьків вчитель може спробувати об'єднати виховний вплив дому і дитсадка. Створюючи виховне середовище дитини, вчитель повинен зробити ряд дій. Це передусім, переконання батьків про необхідність інтеграції спільної діяльності з метою задоволення потреб дітей через:

- загальні збори з директором,
- зустрічі з психологом, педіатром, логопедом та іншими спеціалістами,
- групові зібрання батьків з вчителем,
- дні відкритих дверей,
- забезпечення психолого-педагогічною літературою,
- індивідуальні консультації батьків з вчителем.

Наступною дією вчителя є прийняття рішення про те, з якими батьками слід налагоджувати особливу співпрацю чи намагатися якимось чином впливати на них. Через деякий час вчитель проектує співпрацю, визначаючи теми, термін і форми співпраці із врахуванням потреб і очікувань батьків. Останнім етапом є реалізація запропонованих форм роботи. Важливим є дотримання термінів і послідовність у виконанні намірів. Батьки тоді відчують, що вчитель відноситься до цієї справи серйозно, що викликає в них довіру. Вихователь повинен представити батькам свої пропозиції і очікування щодо їх участі у виховній роботі дитсадка. Під час зборів заохочувати батьків до активної участі у житті даного осередку як партнерів щодо реалізації програмових завдань. Свої сподівання вчитель може виразити таким чином[4, с. 98-100]:

- активна участь в загальних, групових зборах та інших формах, запропонованих батьками,
- обмін інформацією про дитину між батьками і вихователем повинен стосуватися проявів і змін в поведінці дитини, як позитивних так і негативних.

Інформація повинна бути спрямована на пошуки прогресу в дитини. Ініціатором повинен бути вихователь, а цікавитися роботою дидактично-виховною дитсадка, а також зміцнювати позиції вчителя, вміння і знання отримані дітьми – завдання батьків. Це є важливим для забезпечення однорідності впливів і вимог, які ставлять дитині. Це стосується в основному тих завдань, які пов'язані із самообслуговуванням, гігієною, особистою культурою: - ознайомлення із змістом оголошень, розміщених в «кутку для батьків», які містять: права і обов'язки батьків, розклад дитсадка, інформацію про події в дитсадку і в групі, - втручання в суспільну роботу на користь дитсадка: організація урочистостей, прогулянок, зустрічей з цікавими людьми. Виникає питання: Звідки вихователь повинен черпати знання з теми – чого від нього очікують батьки. Джерелом такої інформації можуть бути: - індивідуальні розмови, - дискусії на зборах, - анонімні анкети для батьків. В результаті аналізу досліджень найчастіше зустрічаються такі

побажання батьків: - доведення їх до відома з приводу поведінки дитини в навколишньому середовищі (дитсадку) (н-д, активність, зацікавлення, вміння, а саме те, що вирізняє їх дитину від інших дітей), - присвячення більше уваги і часу дітям з відхиленнями у розвитку, компенсація недоліків, надання порад і вказівок, що стосуються діяльності сім'ї у цій сфері, - спільне знаходження розв'язку з поводженням із збудженими психо-рухово дітьми, - можливість ознайомлення з розкладом контактів, його формами і докладними термінами, - організація частих контактів з участю дітей (ігри і заняття з участю батьків, святкові зустрічі, відкриті заняття та ін.). Виконання професійних обов'язків вчителя вимагає наявності певних інтерперсональних вмінь, до яких належить ефективне спілкування, вміння передавати знання, передача інформації за допомогою вербальних (слів) і невербальних сигналів, н-д, голосу міміки, жестів, позиції тіла та ін. Порозуміння за допомогою слів характеризує точність і однозначність. Їм притаманне певне значення, але невербальна мова є більш багатозначною, н-д, плач може означати жаль або радість. Позитивною рисою є їх більша правдоподібність. Ось деякі приклади невербальної мови:

- розведення рук – *безпорадність*,
- не споглядання в очі, іронічний тон – *уникнення контактів або відсутність щирості*,
- піднесення брів – *здивування*,
- усмішка – *довіра, готовність до налагодження контактів*.

Контакти з батьками будуть ефективнішими якщо будуть опиратися на: довір'ї, відкритості, щирості, здатності до емпатії, суб'єктному сприйманні, готовності до змін. Більше того, вихователь повинен дотримуватися певних правил, а саме: - під час розмов уникати коментарів і оцінок, - передавати свої почуття згідно з відчуттями співрозмовника, - не давати поспішних порад, - чітко і переконливо передавати власні погляди і аргументувати свою точку зору, заспокоювати потреби батьків [3, с. 48]. Вміння вчителя налагоджувати контакти є не лише показником доброго виконання своїх обов'язків, але і особливим знаряддям його праці. Здається, що є багато невикористаних можливостей в дитсадках у сфері співпраці з батьками. Особливо це стосується партнерської участі батьків в різноманітних інтерперсональних і групових контактах. Партнерство в контактуванні вважається одним з найкращих способів досягнення порозуміння. Пропозиція контактів може бути багата і різноманітна. Перспективи навчання з партнерською участю батьків будуть існувати тоді, коли ми врахуємо не лише очікування батьків, але й визначимо сферу, якість і частоту їх участі. З пропозицією форм контактів ознайомлюємо батьків на перших зборах у вересні. З'ясуємо, чому вони присвячені і яку виконують роль. Пропонуємо такі форми контактів з батьками: - загальні збори, - групові збори, - адаптаційні заняття для 3-х річних дітей, адаптаційні програми для дітей новоприйнятих, - індивідуальні контакти, - відкриті заняття для батьків, - урочистості (спільні святкування), - родинні вечірні зустрічі, - куток для батьків, - прогулянки. На основі представлених пропозицій вчителі повинні опрацювати розклад контактів з батьками на весь шкільний рік. Він повинен включати: Що потрібно зробити і коли? Скільки і Коли? Індивідуальні контакти – це найчастіша форма спілкування з батьками. Вони повинні відбуватися у відповідних умовах, час, з метою уникнення їх випадковості, хаотичності і відсутності змісту на певну тему. Вони відбуваються з ініціативи батьків або вихователя. Контакти з ініціативи батьків найчастіше виступають як поінформування, вираження прохань, побажань чи задавання питань. Інформування стосується в основному: - хвороби дитини, - відсутності у дитсадку, - зникнення іграшки чи частини гардеробу. Найчастіше батьки просять про те, щоб: - не змушувати дитину їсти салати, молочні продукти, яких дитина не любить, - звільнити дитину від обов'язку спання, - дитина не виходила на двір бо застудиться, - щоб дитина не забруднилася під час ігор в саду. Часто ці прохання не є легкими для виконання і свідчать про відсутність педагогічних знань у батьків. Слід під час контакту з батьками про це говорити і переконувати їх, пропонуючи свою думку. Натомість учитель інформує батьків про: - активність дитини в різних формах ігор і занять (словесної, рухової, музичної, дослідницької), - емоційний стан дитини (реакції

на доручення, угоди, заборони, налагодження контактів з дорослими, ровесниками), - рівень пізнавальної активності, накопичення знань, концентрації уваги, - спосіб спілкування (мова, її правильність, вади вимови, словниковий запас), - помічені проблеми, труднощі, недоліки в розвитку (надактивна дитина, стримана, агресивна, слабо пристосована до дитсадку і не дотримується норм співжиття)[2, с.80]. З метою кращого розуміння поведінки дитини, пошуків причин і обумовлень, а також прийняття ефективних виховних впливів вихователів повинен задавати питання. Вони повинні задаватися делікатно, ніби «мимохідь», так, ніби вплетені у вільну розмову. Питання можуть бути різні, в залежності від проблеми, віку дитини чи її сімейної ситуації: - Як дитина проводить час вдома?, - Чи має свою кімнату, куток з іграшками. Найважче вчителям спілкуватися з батьками надактивних дітей. Вони спричиняють багато клопоту в дитсадку і вдома. Під час розмови з їх батьками слід вказати на вміння дитини, запропонувати свою допомогу і продумати, як діяти з дитиною. Помічним буде задавання питань, відповідь на які може стати основою надання допомоги, н-д, - Чим дитина цікавиться?, - Чи зможе довгий час зосередитися на якійсь дії? Можна спробувати допомогти такій дитині в дитсадку таким чином: - довірити їй обов'язок слідкувати за порядком в кабінеті, - призначити її черговою, - вираження схвалення, - похвала за виконані обов'язки в присутності групи, - призначення її «помічником учителя», - звернення з проханням про її думку на ту чи іншу тему, - заспокоєння потреби акцептації, любові, поваги (обіймання, по гладженню, похвала за досягнення). До цікавих форм, які застосовуються в дитсадку можна віднести відкриті заняття, що проводяться з активною участю батьків. Завдяки таким зустрічам батьки можуть не лише дізнатися про виконувані завдання і методи роботи в дитсадку, але й передусім побачити власну дитину серед ровесників, оцінити його знання і вміння. Не замінить цього навіть найповніша інформація вчителя. Проведення відкритих занять вимагає від вчителя великих педагогічних умінь. Заняття повинні бути цікавими, викликати активність дітей і закликати батьків. Це полегшить батькам пізнання ефектів діяльності власної дитини і інших дітей. Помічені проблеми і невдачі змусять батьків до роздумів і більшого зацікавлення дитиною. Це може бути поштовх, що схиляє до в'яснення причини і пошуків допоміжних засобів. Під час спільних зустрічей діти щасливі, батьки прекрасно граються, при цьому пізнають характер нашої роботи і можуть перенести деякі вправи, ігри у власний дім. В залежності від роду діяльності можна пізнати вміння дитини у цій сфері. Коли під час діяльності робота однієї дитини відбігає від витворів інших дітей, під час розмови можна з'ясувати, що причини цього можна шукати в: - слабкій фізичній і мануальній справності, - убогій сфері досвіду і зацікавлень, - відсутності внутрішньої потреби творення, - слабкому емоційному зацікавленні в такого типу діяльності, - малому пластичному досвіді дитини. Окрім умінь в різних формах діяльності, під час відкритих занять батьки і вчителі можуть пізнати відчуття, потреби і прагнення дітей, оскільки діти люблять мріяти і фантазувати.

Отже, використовуючи цю природну потребу у відповідній навчальній ситуації, ми можемо спровокувати дітей, щоб показали ким вони є, ким хочуть стати, які мають мрії. Пізнання очікувань і прагнень дітей дозволить їх виконання або зміну відношення до дитини. Натомість дитина вчиться шанувати права інших і пристосовуватись до пізнання і вирішення ситуацій, в яких повинна уступити або змінити свої прагнення. Вчитель повинен допомогти батькам зрозуміти потреби дітей і пояснити, що їх незадоволення і несприятлива ситуація в сім'ї має тісний зв'язок із проблемами емоційно-почуттєвої сфери. Куток для батьків – це умовна назва місця в дитсадку, в якому батьки чи опікуни дитини можуть затриматися, почекати, якщо потрібно, а при нагоді почитати і подивитися. В ньому повинно знаходитися: Закон про права дитини, розклад дитсадку, графік дня в дитсадку, інформація про додаткові заняття, статті на психолого-педагогічні теми, телефони спеціальних консультацій, витвори пластично-конструктивної діяльності дитини, харчувальні норми, меню, інформація щодо реалізованих завдань і передбачувані досяг-

нення дитини. Обов'язковим повинно бути спільне святкування батьків, дітей і вчителів. Є чимало нагод для святкових зустрічей, наприклад, Андріївські ігри, пристосування до дошкільника, Миколая, новорічні ігри, День Бабці і Дідуса, урочисте закінчення шкільного року, День Матері, прогулянки та ін. Дні відкритих дверей – це найефективніша форма пізнання дитсадка в локальному середовищі. Термін відкритих дверей повинен випереджувати зачислення до дитсадка. Скринька питань призначена для батьків, які не мають часу або відваги на відверту розмову. Слід домовитися з батьками щодо способу користування нею. Жодне питання чи пропозиція не повинні бути знехтуваними. У випадку особистих питань розмову слід проводити індивідуально.

Отже, наведений вище перелік форм роботи з батьками досить умовний. Різні родини мають свої цінності, інтереси, культурний рівень, педагогічний досвід. Використання різноманітних форм залучення батьків до співпраці, творчість, власний пошук у «наведенні мостів», дипломатичність, толерантність – усе це запорука успішної взаємодії дитячого садка і родини.

Список використаних джерел

1. Dzieżgowska I. Rodzice w szkole. – Warszawa, CODN, 1999. – 125s.
2. Elsner D. Stwórzmy wspaniałe przedszkole. – MENTOR, 1997. – 89s.
3. Gruszko D. Rodzice bliżej przedszkola. Wych w przedszkolu. – Warszawa, 1999. – 65s.
4. Paprotna G. *Problemy współpracy przedszkola z rodziną w świetle przemian edukacyjnych* // Nauczyciel i Szkoła. - 2000, nr 2, s. 97-104
5. Potręć A. *Pomagamy sobie nawzajem* // Wychowanie w Przedszkolu. - 2000, nr 3, s. 177-179
6. Rogacz I., Smodis M. *Z rodzicami przez cały rok* // Wychowanie w Przedszkolu. - 2002, nr 7, s. 426-427
7. Walaszek D. *Nauczyciele wobec przemian w edukacji*. Rzeszów, 1997. – 54s.

The article focuses on the cooperation of the family of preschool educational institutions and schools, show interesting forms of cooperation with school parents, highlighted the rights of parents in the educational process kindergarten, presented information that should gain knowledge of the teacher to the family environment of the child.

Key words: family, school, children's, pre-school, family environment, environment, communication, children's behavior.

УДК 373.3.016:811.161.2:613

Попова Л.Б., Попова О.Ю.*

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ РЕСУРС УРОКІВ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У збереженні здоров'я дітей важлива роль належить урокам рідної мови. У статті наголошено на необхідності формування в дітей правильного мовленнєвого дихання, дотримання вимог до порядку письма малих і великих літер, безвідривного письма, аналізується напрацьований у цьому напрямку досвід.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, порядок письма малих та великих літер, безвідривність письма, мовленнєве дихання, темп читання.

Проблема збереження і зміцнення здоров'я людини є однією з найактуальніших у світі. Здоров'я у дослідженнях сучасних вчених розглядається як соціально-педагогічна категорія, як цінність й інтегральна характеристика особистості, яка має медико-психологічний та

* © Попова Л.Б., Попова О.Ю., 2012